

ԿԱՐԱՐԻՐ ՊԱՏԱՐԱԳԻՐ

Գլխաբաց, զերեզմանէն ներս մտէք:

Լռութիւն:

Անընթացները իսկ կը մարին:

Հոս սարսուռն ցաւերը սուրբ, հայուն ճակատագիրը
կը մկրտեն:

Պիտի հաննանք մեռելու զաղափարին հրեւանքներն
արիւնոս:

Հոս ցեղիս իսկը զըզուանցով մեղ իրեն կը քաշէ:

Իսաչի, սուգի ուխտաւորներն հկէք երթանք հայուն
խաչքներ մոմի արցունքներով օծելու:

Ա.

Եղբայրներ, մտիկ ըրէք թողիք ցեղիս պատմու-
թիւնը կարմիր:

Արեւն ողողեց իսկ ու խորան, ծուփ ծուփ հոնձ-
քերը զերեզմանին:

Կարմիր պատարագն է անվերջ:

Հայրենիքի խորանին վրայ ծերացան մեր յոյսերն
արեւափառ:

Քրիստոսի սուրբ արցունքով, բարեկամին զերեզմա-
նէն վրայ յարութեան ծաղիկը կը փթթի:

Հայ զարերը կ'ողջան, հայուն ողբին մէջ արգարու-
թեան ծայրը յաղթանարուած կը նուազի:

Բ.

Եթեմափետուր արինգով, դուք սրբուիներն ոսկեղէս,
կարմիր պատարագին երգը հրգեցէք:

Դուք ճանցող անյուսումնեան կտտանքները, խա-
չուած Աստուածը ձեր ցուերուն մէջ տեսաւ վսեմ խոր-
հուրդը հայ հաւատքին:

Երկար երգեց թուրքը թաղմանական որ աղջմուս-
լին անդիման էր հազած:

Գ.

Պատարագի բուրբախաւտ անգորբութեան մէջ, մե-
սերներուն յիշատակը կ'արթննայ:

Այգիին ամէն մէկ տերեւին վրայ կը կաթկըթէ սուրբ
արիւնն ուխտանուէր զոհերուն:

Հայուն նոխաղները բիր բիր, արգարութեան նմարը
վեր չի բարձրացուցին:

Հայ նահատակներուն անէծքը սուրբ, Մահուան ստամ-
ները չի փշրց:

Դ.

Ցեղիս սիրտը խոցուած աստրակի մը պէս, բանակա-
լին ոսկեկուտ մուճակին տակ արորունցաւ:

Մեր խաչին բեւեռներով, ցեղիս հողին Աստուծոյ
սրտին մէջ ամրացուցինք:

Նահատակներ սուրբ, դուք ձեր արիւնով օրհնեցիք
հողը, ուք հայուն բազդը նորածաղ լոյս մը կը հաչուի:

Ե.

Եղբայրներ, ձեր նշխարներն անապատի փոսերուն
մէջ անմահութիւն կը հաչուին, իսկ մեր յոյսերը մա-
հուան զէջքով կը ներկուին:

Առաջ ալեկոծ ծով կը դանակայ, ցեղիս յոյսին նա-
ւակը կը շախմատէ:

Արցունքը դուր խաչքար կը ծանրանայ մեր բերե-
րուն վրայ:

Հայ աչքերը, կհանքով յուսով չի աչքերը չքնաչ,
կզան թուրք կրքերու օթաբանը դըմնէ:

Զ.

Արարատ սար նուիրական, մերկայքի ամպամթուր
պատմականը զերեզմանի:

Ցեղիս մարտիրոսները դուռը կը բախեն, բայց բե-
րանք կրաքուին:

Տաղէ ձեռքերը դարձնեցին որ հայ բազդին զերեզ-
մանը փորեցին:

Մի առ մի կը մարին մեր յոյսերը, նման այն շողա-
կաթ ալիքներուն որ զիշերուն լուռ ափերուն վրայ
կը շիջան:

Մեր զաղափարներն ազատ են, ինչպէս սարերուն
վրայ փշոզ խիղախ հովերը մաքուր:

Հայուն հաւատքը սրտին մէջ ունի Աստուած մը, և
ուսին վրայ միշտ խաչ մը փրկարար:

Ե.

Եղբայրներ, դուք որ իսկ կարմիր պատարագին ստի-
կ'երազէք արշալոյս մը նոր,

Հայրենիքի մաքրագործուած Նոր խորանին վրայ:

Բիւր բերաններով միեկնոյն ազգանուէր զագափարի երգն երգեցէք:

Դուք անշահանդիք ընկերակիցներ, յիշեցէք այն զանազան առուակներն որ համերաշխ միութեամբ:

Հիպատագրական օրէնքով իրենց անուճը կը շնչեն և ծով հայրենիք մը կը ստեղծեն:

Ը.

Հայ զնարին լարերուն վրայ, աշխարհքիս ամէն շար-
շարաններն ողբանուազ թրթռացին:

Ցեղս քաշարի, դուն ցոյց տուիր ամէնուն որ քիւր
բիւր անգամ խաչուելով, մարդս կրնայ չմոռնիլ:

Դո՛խիք մէջ այլ կրակ ու տանջանք Պապին որ մար
մեր զլուծու վրայ տեղատարափ չի պարպեր:

Փշրէ՛ Տէր դարկի՛ն զառուարակն որ մեր մարտիրոս-
ներու դաշուղին վրայ խրոխտապանծ կը կանգնի:

Մօքի, դռնէ եղբայրներ, մեր դափնեպսակներուն
վրայ մարտիկին արցունքները ընաւ չի չորցան:

Մահ ո՛ր կը տանիս մեր նահատակները, նաւակդ
փոքր է անոնց նշխարներուն համար:

Մեր ցաւերը լեռներու չափ ծանր կը կշռեն, նաւակդ
կ'ընկղմեն:

Տէր, հայուն բազդը վերջալոյսին մուծ թեւերուն
մէջ թաղեցիք:

Սէր, սէր հայրենի, գրախօսին մէջ, խաչին վրայ
դուն մահն ուրբան գեղեցիկացուցիք:

Ձերդ Պիկմալիոն մը կրաշակեալ գայի առտուածա-
ցուցիք:

Լացիք, շատ լացիք, և բիւր անգամ խաչուելով
մահը մեզի համար քաղցր անըջանք մը թուեցաւ:

Թ.

Կ'երազեմ ցեղիս մեռելները պաշտելի, որ հազած
են արեւմտեքի գոյները պերսազեղ:

Ամեն մէկը յիշատակով մը դողորմիկ երազիս մէջ
կ'արթննան:

Անոնք մի առ մի կը պատմեն իրենց խրոխտ կեան-
քին խորտակումը դժբեղապէ:

Երիտասարդ հասակին մէջ խոնջ ծերութիւն մըն է
հազած «Յեղին սիրտը» երգող տաղանդը անծ:

Որ երբեմն աշակերտի զգեստով Աղօլոյի ալդինն-
րուն մէջ իր «Զարգը» խնձը կը կարդար:

Արդ ևս անոր Նայումաճիկն տակ գլխածական, կը տես-
նեմ գանձակներու փայլակները խառվայոյզ:

Անոր ընկերն որ իր մարտահրաւէր «Կարմիր լուրեր»
ոմեռ ոսկի պատուանդանին վրայ քարձրացաւ:

Արդ լուսապսակ զուլուն ուսիս վրայ ծռած և միա-
փուն:

Ժանտ բազդին կարգալով բիւր անէծք, ցոյց կու
տայ իր նախտը և կ'ընէ:

«Կարկենները հոս թաղեցին «Միտիթար» աքաբօր
իմ կերտած յուշարձանս Մեսրոպաշունչ:

Այն որ քեզ խառտացայ Անշանին շիրմին առջեւ:

Ան այնպէս կը խօսի և կը սուգուն անդարբաւեա
լոյս ամպերուն մէջ:

Դո՛խիք ամբողջ սրտմոռութիւնը կ'իշխէ Հրանտի
լոյն հակարի վրայ:

«Ղարկաներուն» հիւանդանոցի այդ նկարիչը գե-
րաբանչ:

Անշունթեմիս ցաւերուն մէջ խեղդուած, արգ լուռ-
թեմիս անմահութիւնը կը հազուի:

Մէզը կը թանձրանայ: Զարգարանի լըքնաղ պատ-
կերը չողակաթ:

Կը ցաթէ «Յայդալոյս»ի դաշնակուծ ինքներուն մէջէն:

Ան կը յիշեցնէ մեր վերջին բաժանումի համարյոյր
թախածախի:

Հէզ բարեկամ, հողիդ յոյսերու խալտանքով բեղ-
մառար:

Զտեսաւ վաղուան զարթնումը խաղաղ արշալոյսներուն:

Ժ.

Հոս անսփօք թախիծներու մէջ ո՛վ դասերին Հրաշ,

Քու մաքուր յիշատակիդ առջեւ ևս զուլուս կը ծնած:

Զի քրոնթեցան սուրը դարկի՛ն, երբ յոյսերուդ կա-
նանչ անտառը մըրկելով շարդեց և ննկեց:

Անգամ մը ևս դուն զգացիր դրաման թուրքին դաշ-
նակցութիւնն ուխտանենք:

Հրաշ սիրելի, յիշատակիդ կառնած կը թայ «Պանք
Օթօման» արտիւնը պատմութեան մէջ:

Միշտ կարմիր Սուլթանը, քաշախիզախ խումբիդ
առջեւ նեւերով և նեղկլումանքով կը դողար տղու մը
նամն:

Ստախօս Եւրօպան ճարպապարտոտ յուսադրու-
թիւններով մեռէ՛դ խեղ ուսումը փրկարար:

Ուր պիտի պալմէր թուրքին բազդը անձած:

Մաքէս և արուես անբաժան Վնաման բարեկամս
յիշեցի, այն, որ հակաառաքի սուր թեւերը կը քըշտէր:

Բոցաւոր խօսքերով կ'անդէ՛ք թզուկ թալանաթը
վառշուէր:

Մեռեալներու բազմամբօնին մէջ, Մահը կ'ողշուներ
յաղթական անցքը Վարդգէսին:

Ինձ կը թուէր որ ան տակաւին լուսապայծառ յոյսերով վառվառ,

Հայ բազդին լուսաբեր յիզափոխութեան մէջ, կը փնտռէր փրկութիւնը ցեղին:

Ձօրաւ, դուն յաւերժ համբաւը բիւզանդական մարքի նոր սերունդին,

Տնամբ արգեօք թէ ինչպէս բոլոր վերերը աշխարհին, հայ արցունքով կը լեռնոյն:

Թալանաթիւր բարեկամութեան ծխածանի բոլոր զոյններուն ետին,

Անապատի դմբակի ամպերուն մէջ՝ քնդի համար կը ծածկուէր խորհուած բաժակը թոնաւոր:

ԺԱ.

Մեր ցաւերուն ծանրակշիռ բեռին տակ, ամբողջ աշխարհ կը հեւայ:

Իւ տակաւին անզգամ դարձները, շնական լըբութիւնով և մահաւոր բերանով, կը զզան ծաղաւը հայ արեւին:

Վառվառ Թուրքին համբոյրները թունաւոր, ո՛հ որ. քան սուղ գնեցինք:

Հակառակ, որոնց զափնին հայ անձնարն էր հիսներ, բոլոր ըստը արիւնի մէջ՝ ինձագործն անհետացան:

Մահն ան դեռ ցոյց կու տայ իր կառափն, ակուսներովը մզառան:

Ան մութին մէջ, կ'անցնէ մեր գերեզմանին վրայէն, իր ձեռքն է բռնած մարած ջահը հայ կեանքին:

ԺԲ.

Կ'երազիմ մեր երկիրը վերջալոյսով պատահուած:

Հոն կը թափառին նոգինները մեր մարքի փառքերուն որ մահուան նետ կուռնցան:

Հոն մեր մարտիբուններն արեգակին փառքն աղան:

Դահլիճներուն խոժանին տուին, ցեղին բազդը խաբկանքներով կը փախչի:

Ո՛հ, յուսալ անյուսալին, յուսահատութիւն է մեծ:

Անունին մէջ համբոյրները մեր զոհերուն շարքերն անհատում:

Աստուած կը լռէ. և տակաւին հայուն բերանը մը. բլրակն նոգիով կ'աղապակէ:

Կը ծնարաբանք մեծ ու գերազոյն հաստքով և խորունկ խորունկ կ'աղօթենք յոյսերով հայրամաշ:

ԺԳ.

Կ'երազիմ աշխարհը ինձ կ'անգնումը բիւր բիւր հմարեցներուն:

Հոգիներն իրենց ցնորհացիլ սարսուռները մոռացած են,

Բազմակներն դեպ ի երկինք կարկառած կ'աղօթեն:

Իւ դարձաւ ամեն մէկը իր փողը կը մտնէ:

Խաղաղութիւնը լոյսին չափ կը թիթեռնայ անոնց վրայ:

ԺԴ.

Ո՛վ դու Մահ, խօսէ պատմէ մեզի այն ամէնն ինչ որ ըրաւ դահլիճ անհեթեթ՝ դժբաղդ ցեղին նոգիվարքի պահերուն:

Մենք սահմակած, խաւարուում վերապնդում լուծութիւնով քեզի կ'ունկրեցրենք:

Ըսէ միգի Մահ, աշխարհ անողջը շուտուրթիւններէ վերջ, պիտի կարենանք ցեղին շնչուղ բազդն հոս կանչել:

Հայն ինչո՞ւ ապրի, հի՞մէ իր ճակատագրին աղէտաւոր դժբաղդութեան սահմանուած է միշտ:

Եղբայրներ, հի՞մէ քաղցն անզգամ մը հաւ ձեզ արթնցնէ, յիշեցէ՛ք որ ան հակառակորդը զթուլթեան ճամբան խառն փակած է:

ԺԵ.

Մահ զթաղէ՛ր, տես ինչպէս մեր որբերն անշաղկի, բզիկ բզիկ մարտով:

Խաչէն ի վեր կը մազին, անոնք մենքն կ'ուզեն, հազի մը համար արժէք չունի այս կեանքը խոժաղում:

Կ'երազիմ մեռնեցներու բազմամբոյրը, պատկուած մարտիբուններու յաղթական բռաբերնով:

Անոնք ամէնն իրենց երկու ձեռքերը բացած, ողիկ ողիկ պաշտատուցով:

Հայրենիքի սիրուն համար, կ'ուզեն հազին նոգի ու միտ, երկրորդ անգամ կ'ուզեն խաչուի ու մեռնի:

ԺԶ.

Երանի ձեզ ոսկի հարմուկ ծաղիկներ, վերջալոյսի պահուն, մահն ամբողջ սարսափով ձեր վրայ կը փռուի:

Բայց ապուս, արփիին մէջ համբոյրովը, դուք դարձաւ յաղթական նոր կեանք մը կը հազուէք:

Սակայն ապուս չէ մարդուն համար, ստուերներու չիլիթներէն ներս, արեգին սփոփանքի հառապալթն ընաւ չի ծաղեցաւ:

Քաջէ Մահ, մի վառար, յաղթանակը ապահով է:

Ի՛նչի՛ր Մահ նո, ուր դիպնէր լինակուտակ կը միան և կը շարժին, հոն Աստուած կու լալ տակաւին:

ԺԷ.

Երազեցի անապատի խորշերը բացօթեայ, ամէկ մէկ փռուէ և կ'ելլեն մայրեր իրենց երախայներով:

Այսպիսան հատալանքներուն մէջ, անոնց ողորմուկ զօտերն հրկիւրի ամպերուն կը բախէին:

Յիշեցի շար ի շար հազարաւոր նորահարս նայուին ներք նազնազեղ:

Հայուն հասարակ, նայուն Աստուածը զանոնց կ'առաջնորդէր գէպ ի խաւ, գէպ ի մահ:

Ամէն մէկն երկու բազկով մտնէ զրկած, կը հասնէին տանջանքներու մեծ զոհարանին:

Անոնք ամէնն ի վիրաւոր ալիքներուն վրայ օրորուն, ցան, զեախն անհուն ավունքը իրենց արիւնովը ներկնցին:

ԺԸ.

Տեսէք ինչպէս պառաւանքու խումբը սովալըուկ, լեցուն օտերով հող կ'ուռան,

Իւ գահիներու վոնմակը հալիններով ակաւոր, անոնց վրայ քար կը տեղան:

Կոյսեր փափկատուն, կը ծեծուին կը քարկոծուին, փոխն ի փոխ իրարու պատանէ կ'ըլլան, քարերու անձ բռնին գէմ կը մաքատին:

Մերունները զանգաղաքայ, գիշեր ատեն միայն զերգ ուրուակները հակիններուն մէջ ման կու զան:

Ամէնն ալ իրենց մերկ իրանին ցեխ են զգեսուցեր:

Իւ ո՞վ կարող է լո՞կ բառով անոնց խորունկ ցանքը ամպքը:

Դժոխքի բերս տանջանքները զմեզակ, զանոնք սղեղացուցեր, տուղեր է անհանալելի են ըրեր:

Միտքս ուր որ կը ըլլի, կ'երազեմ սարսափի նոր նոր քսառնելք պատկերներ:

Տեսէք ինչպէս անօթիներ, աղտոտ հակիւնն մէջ, կը յափշտակեն մահուկ մ'իւր մօր ձեռքէն:

Կը ծեծեն զիրար գիտկներու ոսկրներով և ոտքերով իրարու կուրծքը կը ջախջախեն:

Մանուկին փափուկ մարմինը զգուած, պատառ պատառ կը սուղուի սովածներու ընդին մէջ:

Մայրը ծանրաբախով լքումով՝ բազումները գէպ ի հրկիւր բարձրացուցած կ'աղաղակէ:

« Անիծե՛ Տէր, անիծե՛ զիս որ ես այս գոն ծնայ »:

Ու ան մոլեղնոտ՝ հակիւնն մէջ կը մխրէի. աշուր, ներք կը կարմիրն, ան կը սկսի ակոյսներով ինքն իր բազուկը խածնի:

Ուրիշ խումբ մը մայրեր, ամէն մէկը բուռնցով ինչպէս կը ծեծէ և խորանգոտք վիրապէն վար կը նետուի:

Աղլամուղլին մէջ կը քալէ ցեղիս կարաւանը հալա, ծական, չկայ աստղ մը օրուն վրայ ան իր աշըք սեւեռն:

ԺԹ.

Այս կ'անցնին մեռելները, յայտն աստղը կը մարմրի անոնց աչքին մէջ:

Մեռելներուն թափօրը, կարմիր խորանին լուրջը կը գառնայ, ամէն մէկը քիշ մը արև կը բաղձայ հողին համար, ուր գեռ նայուն սիրտը կը բարախէ:

Կ'երթան մեռելները, ծնած հողին ապաստան, անոնց լուքն անապատին մուկին մէջ լուսնով շող շող կը շողայ:

Ուրուակները կ'երթան կարմիր պատարագին ներս, կայ ըլլալու, կարմիրք են անոնց ոտքի թափերն իրենց արտին արիւնով:

Մեռելներու մոխիրը զերթ դահամունք աստուածա, նուէր, կը ծխայ հայրենիքին խորանին վրայ:

Հոն, հոն, գոռ ան ճակատագրի հղալարներ, ձեր կարմիր պատանքներուն մէջ հեծեծանքի աղօթքը ողբաքէ:

Դուք ուխտանուէր կոյսեր, ձեր հողացեալ մարմինը փոքեք լոյս խորանին վրայ:

Մեր մեռելներուն առջև դրսիս հօթը գոնքեր կը բացուին:

Ի.

Մտէք տաճարէն ներս, ուր բիր բիր նահատակները ցեղիս, կանգնած են խորանը հաշտութեան:

Ի՞նչը հողի զերազոյն, լոյս լոյսներուն մէջ լուսաւորիւ սուրբ Գրիգոր, անգամ մը ես հաղիք ոսկր ու մարմին:

Ձաւակներով արիւնով կարմիրք է խորանը, մարտիրոսներու ոսկրներով սալարկուած է տաճարը:

Որենէ բաժակը հաշտութեան, հոն հայ արեւը տաք տաք կը փրփրայ:

Հայահաղիներու ամէն մէկ սիրտ, սափուն է հայ հասարակն, ուր կը միայն ցեղիս հողին:

Հոգիական խորհուրդներու խնկարոյր ստուերին մէջ, զոհերու կերմներով լուսավառ խորանին վրայ:

Տէր ընդունէ Պատարագը կարմիր, զոր կը խնկէ անասան հասարակը ցեղիս:

Տանջանքներով կանգնցնիք տաճարը փրկութեան, նահատակներուն լոյս հողին, նոր այդին մէջ, ցեղիս փակ աչքերը կը բանայ:

Լոյս հողիներ, աղւոր աղւոր աղօթեցէք, լուսաւորի նայրապետին նաւ հրկեցէք երկինքն ի վեր:

Լքուած հայրենիքի մեռելներուն մէջ, տարակույտ ամպերը հալածեցէք:

Լոյս հողիներ, աղւոր հողիներ, ցոյց տուէք ճամբան որ կ'առաջնորդէ տաճարը յարութեան:

ԻԱ.

Ո՛վ հոգիներ, դուք ձեր արխանով զննե՛ք հայտու-
թիւնը երկնքին:

Բացե՛ք դռները հայրենիքին, պարտզին մէջ, ար-
ցունե՛ր թրջած ծաղիկներուն թիւրիները արեւու շոյան,
քով պիտի ծաղկեն:

Հայրենիքէն ներս ամէն հայու սրտի սեւ պատանքը՝
կարապիտ անոյշ անբռնիքի հերմանը կը հաղուի:

ԻԲ.

Արցունքի հովտին մէջ, սեւ թռչունը բոյնը գտաւ
շնչուած, քիչքի թռուս անկէ և անոր հետ փախան դժոյզ
համբոյրները մահուան:

Մայրիկ մեռելոց չի թողնիք, դազադդ բաց մնաց,
լոյսը ցայտեց հոգւոյդ մէջ:

Գուն լսեցիք փողը յարութեան, հրազեցիք տեսիլը
հրաշալի:

Քու աչքիդ մէջ անոյշ արցունքը դողաց, սիրտդ չէր
թուում, հոգիդ չէր կոծած:

ԻԳ.

Լսեցե՛ք, մեռելներուն ձայնն որքան անոյշ կը նշէ:
Յեղիս ցաւերն անսկիզբ՝ քանդակեցին յոյսին ար-
ձանը հրաշակերտ:

Փոթորիկի պահուն մարած հրազներն ամէն, փարուս-
ներու պէս վառեցան:

Նոր վրդալուծով քընդուշ, կը համբուրենք դրօշակը
յաղթական՝ նահապետներուն պատանքովը հիւսուած:

ԻԴ.

Մայրիկ, անա խաչէն անդին, մահէն անդին, ինն
երազն ոսկի թեւերը բացած, քիչ բաղդին յաւերժու-
թեան հետ կը պսակէ:

Հայրենիք, նոր հրազներով զերթնական, ոռգը ինկած,
նահապետներուն թիւր թիւր սրտերն անա քեզ կը խն-
կարկենք:

Թափառական եղբայր հա դարձիր, հայրենիքի համ-
բան տես ինչպէս աղւորքեր, վաբդ կամարներով է
զեղեցիկացիր:

ԻԵ.

Յեզս, տես ինչպէս տառապանքներդ սրբացան:

Նոր բացուած զարունին մէջ ցուեքդ մուցիք:

Կոյս աչքերու պէս զեղեցիկ հրազներդ վալին այլ
ես չեմ թողնիր:

Մեռնողներուն յաղթական ձայնն ազօրեղ շափ անոյշ,
հայրենիքի դռներէն ներս, ցեղիս ուրախութիւնը կ'առ-
տուածացնէ:

Մեռելները սուրբ՝ հղան հայ հզեմին աղամանդէ
պատռանդան:

ԻԶ.

Բուրբուռազեղ հրազներու յարգումներուն մէջ, անո՛ւ
կը ծնի նոր կենսքը տարփաստենշիկ:

Նոր արեւուն թեւերուն տակ, երջանութեան զար-
թումը տեսնե՛ք:

Անցաւ, անցաւ ժամը մահուան, հայրենիքի սէրը շունի
յազուրդ, հայուն արեւն յունի վերջալոյս:

ԻԷ.

Հերման ամպեր, փութփութ ամպեր, անթաղ նահա-
տակներուն վրայ կը շղդուեն:

Սրբութեան շափ նուիրական բուռնեան մէջ, հայրեն
հաստաց Լուսաւորէն սուրբ Գրիգոր «Ուղոս» մը
կ'աղօթէ:

Մարտիրոսները ցեղիս, խեղով վիերին, արցունքի,
դրախտի համբան կը բռնեն:

Նոր սուրբերու թափօրին առէն հեղուակները ծըն-
րազիւր կը սաղմոսեն ազօրեղներ անոյշ:

Լացի դիշերն է անցիւր, ողկակէզ թափօրները հայուն,
մարտիրոսի հանդերձն հազած, ցեղիս Յարութեան օրը
կ'երթան երկնք տեսելու:

ԻԸ.

Առտաստեղի հովտէն բարձրացած, կու գանք քեզի
Տէր, մենք մեր մահովը հայ համբուին յաւերժութիւնը
զնեցինք:

Մինչև հոս, ուր կը սկսի հրամանութեան ափունքը շո-
ղակաթ, զրկեցինք խաչը ցեղիս, ո՛հ որքան ծանր, որքան
քաղցր էր այդ քեռը սուրբ:

Տէր մի թողուր որ մեր շարգուած ոսկրներուն վրայ
շարժարաններն իրենց բաղդի տառարը կտնգնեն:

Խաչէ խաչ բարձրանալով, գտանք սանդուխը դրախ-
տին:

Տէր նայէ վաբ, մեր աւերակ երկրին վրայ, բաց
թեւերդ, զրկիդ մէջ ան բաղդը մեր ցեղին:

Տէր հազարու անէծքդ այն ամենուն որ հայ սրբու-
թիւնները պզծեցին:

Ձեռն Տէր, յիշատակն այն ցեղին որ մեր որբերը
մկրտումեան սուրբ ապանեւէ դուրս հալածեց:

Տուն առ տուն կ'երզնէր մեղեդիները երկնաշունչ,
վերը նահապետները ցեղիս, մեզի կը բանան դռները
լոյս աղբիւր տառարին:

Հոն կ'ուզենք բարձրանալ ուր մեր աչքերն, ուր մաւ-
դուն միայնք ընաւ չեն հասած:

Օրհնէ Տէր մեր դաշտերը Արարտեան, ուր քրիստոնէութեան սերմերը ցանցելիք:

Օրհնած է հայուն խաչն որ արինով ազնուացաւ, որ հալածանքով անմահացաւ:

Երգեմք է հայուն խաչը, զայն մեր հաւատքով զարգարեցիք, զայն մեր արցունքով մշտազարար պահեցինք:

Օրհնեցէք հայուն հաւատքն, որուն բուրումը բարձրա, ցաւ աստղերէն վեր, ամպերէն վեր մինչև Աստուծոյ սրտին հասաւ:

Կ'օրհնենք ծով ծով արիւնը ցեղիս, ծով արիւնէն հաշտութեան թիբանին ծնաւ:

Կ'օրհնենք դանակը, դանակին հարուածն էր անոյշ, վերջէն բոլուռն էր լոյս զուարթ:

Համարյոյ շղթայներուն, բաները ցեղիս եզակին հոբելոնները լայնցուցին:

Ոսկեզօծ օրերն սկսան թրթռալ, իրեւ երգեր անվարձան:

Ետ դարձաւ կորուած բաղդը, զեղեցիկ է այն՝ ինչպէս փափուկ պատմունանը դրախտահաւին:

Սարերը բոյլ բոյլ ծաղիկներ հազան, յուսահատութիւնը ծերացած, մահուան հետ մեռաւ:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵՅԵ

“ MARSEILLAISE ”, Է

Կը սիրէի ես զանի.
Հոգիս անոր հունչին մէջ
Վանկ մը կ'ըլլար, վանկ մը հնչեղ թրթռուռի.
Գոռ կշռոյթին մէջ անոր
Կ'ունկերդրէի թաւալումն ես հոյակապ
Իտէլիան, Կիցագունութեան ու փառքին...
Ինձ կը թուէր թէ անոր
Ռազմանուագ դաշնակութեան մէջ ձեռք
Ժողովուրդի մ'ամբողջ հոգին կը խօսէր...

Երգ մըն էր ան, Մարդկութեան Երգը հօօր,
Ռրուն բառերն՝ զերդ արոյրեայ գնդակներ,
Կը պատռէին ժանտ բռնութեան խաւարն հոծ,
Ազատութեան խարոյկները վառելով՝
Իբրեւ ջահեր լուսացրնցուղ դիւթական՝
Սարդկութեան երկինքին տակ մթամած:

Ձայն մըն էր ան բոցաբարբառ ու հուժկու՝
Նոր Սինայի մը բարձունքէն արձակուած՝
Որ Եհովան որոտամբ՝
Եղբայրութեան, Աղբարութեան իրաւանց
Ահեղ պատգամը կու տար,
Անմահներու պատուանդանին անմատոյց
Բարձրութեան հանելով
Մահականացու ճիւղ մ'հոգիները մարդկանց:

Երբ ան անցնէր օդին մէջ,
Ինչպէս ուժեղ թնթափն արծուի մը հսկայ
Աւեր ջախջախ լանջներու տակ կը հեղուէր
Ընդվզումին ստեղծիչ հեւքը ներկուռ...
Կ'արթընցնէր ժողովուրդներն ու զանոնք՝
Իր յորձանքին մէջ առած,
Երվու անհեղ կոհակներու պէս ուժգին
Դէպի կոհու դէպի ձգալատ կը նետէր,
Լեցրնելով անոնց սմբած հոգիներն
Աստուածային սրբազնասուրբ ցատումով...

Մարսէյէէզը... ոհ. մարսէյէէզը...

Ան աշխարհներ կը կանչէր
Իր հունքերն մէջ և զանոնք
Ընդոտտ ուղի կը հանէր:
Անի կ'իշխէր հոգիներու միտքերու
Եւ իր յորձանքն մէջ զանոնք
Թաւալուր կը քէր.
Եւ բովանդակ Մարդկութիւնն
Կար օր մ'որ իր կշռոյթին տակ նուաճած՝
Իր դաւանած Իտէլիի կուռքերուն
Առջև ծունկի, պատարագի կը բերէր...

Բայց այս գիշեր, երբ խուսին
Հետ դէմ դիմաց կը մնամ,
Հոգոյս բացած անցքերը լայն եօթնուղի,
Անյազօրէն ըմպելով՝
Հոծ լուութեան հեշտանքն ուղիս,
Ձայն մը կ'առնեմ. — Գամբու մը հեռուն կը հաշէ

Աստղերն ի վեր լայնակարկառ կլափն իր...
Կը տարտնամ... Երգ մը յետոյ. — կը ճանչնամ.
— Մարսէյէէզն է... անդոհ մ'հոգիս կը պատէ...
Պատուահանի փեղկերն ուժգին կը փակեմ,
Եւ ականջներս ամուր խցած մատներով,
Օ՛, ես մութին կ'ապաստանիմ դողահար...
Ձի այդ երգին հետ այս գիշեր, ո՞վ սոսկում,
Կը լսեմ, որ՝ թրթռացումներ սև շունի
ժանտ հաշիւներ, իմ էութիւնը համակ
Կ'արթընտէս, կը խածկատէ, կարիւնէ...

Աղերքսամղրիւս

Մ. ՈՍԿԵՆՍ

